

АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ПЕРЕДУМОВ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН ОРГАНІВ ВЛАДИ З БІЗНЕСОМ В РЕГІОНІ

Визначено пріоритетні напрями розвитку організацій цивільного суспільства, що забезпечують партнерські відносини влади й бізнесу в регіоні. Проведено аналіз інституціональних передумов гармонізації партнерських відносин органів влади з бізнесом в регіоні.

Определены приоритетные направления развития организаций гражданского общества, обеспечивающих партнерские отношения власти и бизнеса в регионе. Проведен анализ институциональных предпосылок гармонизации партнерских отношений органов власти с бизнесом в регионе.

Priorities and development of civil society organizations that provide partnerships between government and business in the region. The analysis of institutional preconditions harmonizing partnerships with governments in the region.

Постановка проблеми. Найважливішим спонукальним мотивом у поведінці діяльності людей, є інтереси, особливо економічні. Певною мірою це відноситься до територіального співтовариства людей. Їх поява обумовлена тим, що розвиток продуктивних сил іде по шляху усупільнення виробництва, що характеризується взаємозв'язком і взаємозалежністю господарюючих суб'єктів, у процесі суспільного виробництва. Ця тенденція проявляється під впливом двох напрямів суспільного розвитку: поділу праці; інтеграції суспільного виробництва.

Перший характеризується високою диференціацією виробничого процесу і розчленовуванням його на ланки. Другий – формуванням галузевої і територіальної організації виробництва, що виступає формою реалізації галузевих і територіальних сторін господарювання, що забезпечують реалізацію відповідних інтересів: а) відомчих і б) територіальних місцевих інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання регуляторної політики в сфері регіонального економічного розвитку досліджувалися українськими науковцями: А. Амоша, Є. Бойко, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Данилишин, Я. Дяченко, В. Кравченко, І. Лукінов, О. Рудченко, І. Чугунов, А. Чухно, М. Чумаченко, а також зарубіжними вченими: Джеймс Д. Гвортні, Річард Л. Страуп, М. Лендбел, Дж. Ханесен, Д. Юлл, Е. Блеклі, П. Фок, Р. Грін, Г. Хаммер.

Постановка завдання:

– визначити пріоритетні напрями розвитку організацій цивільного суспільства, що забезпечують партнерські відносини влади й бізнесу в регіоні;

– провести аналіз інституціональних передумов гармонізації партнерських відносин органів влади з бізнесом в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Інтереси господарюючих суб'єктів, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції, ці відносини відносяться до певної галузі й приносять дохід. Носіями галузевих відомчих інтересів виступають приватні особи і колективи підприємств. Територіальні місцеві інтереси характеризуються динамікою зміни соціально-економічного стану. До місцевих інтересів можна віднести і комплексний розвиток території, забезпечення зайнятості населення, стан навколишнього середовища тощо. Носіями даних інтересів виступає населення, що проживає на даній території [2, с. 109].

Таким чином, завдання сприяння розвитку цивільного суспільства носить комплексний характер і має бути реалізоване у рамках законодавчого й організаційного характеру. Основною метою розвитку інститутів цивільного суспільства є зміцнення інститутів цивільного суспільства, що представляють інтереси різних соціальних і економічних груп. Пріоритетними напрямками розвитку організацій цивільного суспільства, що забезпечують партнерські відносини влади й бізнесу можна виділити:

а) модернізацію законодавства, що регулює діяльність некомерційних організацій, включаючи: наділення некомерційних організацій правом одержувати пожертвування без врахування їх організаційно-правової форми; усунення різночитань у Цивільному кодексі України, Законах України «Про неприбуткові організації» і «Про благодійництво та благодійні організації», що стосується визначення організаційно-правових форм, структури органів і порядку управління некомерційними організаціями; скорочення адміністративних бар'єрів у сфері діяльності некомерційних організацій; освітню й інформаційно – консультаційну підтримку діяльності некомерційних організацій;

б) забезпечення рівних умов доступу недержавних і державних некомерційних організацій на ринки соціальних послуг;

в) забезпечення прозорості діяльності некомерційних організацій, органів державної влади й органів місцевого самоврядування, включаючи сприяння розвитку незалежних піклувальних рад, у запобіганні конфлікту інтересів;

г) розвиток механізмів незалежної суспільної експертизи й державно-суспільних консультацій на ранніх стадіях підготовки й прийняття рішень;

д) розвиток механізмів суспільного моніторингу, включаючи: сприяння проведення суспільного моніторингу реалізації й результатів реформ; розвиток механізмів суспільного контролю;

ж) створення механізмів, що сприяють посиленню соціальної відповідальності бізнесу, у тому числі поширенню звітності компаній про рішення соціальних питань.

Багатогранність відносин у територіальних співтовариствах знаходить висвітлення в численних суспільних інститутах, покликаних задовольняти запити конкретного співтовариства в організаційних структурах, які побудовані за різними ознаками. Існують інститути політичні, економічні, правові, культурні, конфесійні й т.д. З системної точки зору регіон являє собою середовище, у якій функціонують всі ці інститути. Розвиток ефективних інститутів взаємодії держави, територіальних співтовариств і бізнесу є однією з важливих умов формування ефективної економічної політики, підвищення інноваційної активності, розвитку економічної й соціальної інфраструктури [3].

Система територіального управління реалізується спеціальними структурами (інститутами), які, як і будь-яка система управління, мають свої вимірники, правила розробки управління і виконавчі органи. У реальній практиці на неї покладено два завдання: по-перше, перерозподіл внутрішньої енергії між інститутами, яке необхідно для їх ефективного розвитку, і, по-друге, – управління енергією, яка вироблена інститутами, і направлена в співтовариство з метою його удосконалення. Сформоване цивільне суспільство, його інститути спираються у своїй діяльності на загальнодоступні бази даних, сучасні наукомісткі інформаційні технології, що, у свою чергу, підвищує значимість соціального контролю за діяльністю держави суспільства, його соціальних інститутів [4].

У контексті інституціональної теорії *державне управління розвитком регіонів* розглядається нами як динамічна система взаємодіючих суб'єктів – населення, підприємств, організацій різних форм власності і органів регіональних органів влади та місцевого самоврядування, між якими реалізуються в інституціональному середовищі матеріальні, фінансові, соціальні, комунікаційні й інформаційні зв'язки. Саме їх взаємна обумовленість і оптимальна збалансованість створює умови для гармонізації партнерських відносин регіональних органів влади з бізнесом, знижує трансакційні витрати їх взаємодії.

Зміна структури і розширення можливостей територіального співтовариства, створення інституціональних умов соціальної єдності принципово важливо для формування підзвітних інститутів на місцевому, регіональному і національному рівнях. Щоб не допустити закріплення дискримінаційної практики в поводженні місцевих або недержавних інститутів, у державній політиці повинні бути передбачені стимули, що спонукають ці інститути – включати в сферу своєї діяльності всі групи населення. Ми вже вказували не те, що основним елементом інституціонального середовища в територіальних співтовариствах є довіра населення до проведеного в них інноваційним перетворенням. Тим самим підвищується здатність державних і економічних інститутів мінімізувати трансакційні витрати й збільшувати сукупний дохід співтовариства. Інституціональне середовище, крім того, створює умови для формування партнерських угод між владою й бізнесом.

У реальному сучасному житті інститути приймають форму правових норм, традицій, неформальних правил, культурних стереотипів. Виділяють системоутворюючі інститути, що визначають тип економічного порядку і інститути, що становлять ту або іншу систему. Отже, надалі можна говорити про системоутворюючі інститути, або першого порядку, і складові власне системи, тобто другого порядку. Кардинальні інституціональні зміни відбуваються як правило, повільно і чим вище інституціональна непевність, тим вищими є витрати на такі зміни [5]. Таким чином, інститути в територіальних співтовариствах виростають у локалізованому середовищі, з якою вони безпосередньо пов'язані, і в процесі розвитку самі трансформують співтовариство, що є середовищем для всіх його інститутів.

Формування інституціонального середовища в територіальних співтовариствах має враховувати траєкторію попереднього розвитку, під яким розуміється взаємини між суспільством, економікою й людиною. Інституціональне середовище створює умови для відбору найбільш ефективних елементів інституціональної структури з альтернативних форм економічної координації. Дослідження інституціонального середовища підтверджує, що вона не завжди сприяє вибору найкращих варіантів розвитку регіональних соціально-економічних систем, і, навпроти, вона може зміцнювати ті інститути, які суперечать інтересам розвитку співтовариства. Ми відносимо це, в першу чергу, до інституту корупції, що підмінює партнерські відносини між владою й бізнесом, і створює умови не для розвитку всього співтовариства, а лише збагачення за рахунок інтересів даного співтовариства окремих осіб із владних структур і ряду представників самого бізнесу.

Узагальнюючи аналіз інституціональних передумов гармонізації партнерських відносин органів влади з бізнесом, варто особливо виділити проблеми, що стоять перед територіальним співтовариством:

1. Необхідно розбудувати систему взаємодії з усіма галузями державної влади, спираючись на професійний досвід самих керівників регіональних органів влади та місцевого самоврядування й експертів, аналітиків, які ефективно працюють у сфері територіального управління.

2. Потрібно навчитися доносити проблеми місцевого життя, місцевого управління, жителів не тільки до державної влади, але й до бізнесу й самих широких кіл громадськості.

3. Важливо створити постійно діючу систему надання якісних послуг – інформаційних, методичних, правових – керівникам і фахівцям територіальних органів управління.

4. Кадрова робота, яка пов'язана з відбором, навчанням й просуванням службовців, у тому числі їх просуванням в органи державної влади, - повинна стати одним із пріоритетів.

Незважаючи на те, що люди звичайно входять відразу в кілька пересічних соціальних об'єднань територіального рівня (трудовий колектив, сусіди, родичі), мало хто ідентифікує себе з абстрактним

«співтовариством» і демонструє готовність діяти на благо цього співтовариства. Більш того, різке соціально-економічне розшарування українського суспільства, що мало місце в останні роки, зруйнувало багато соціальних зв'язків, які поєднували людей у рамках населених пунктів. Там, де такі стійкі спільності зберігаються, вони не обов'язково охоплюють жителів одного регіону, міста або села.

Ослаблення соціально-економічної цілісності територіальних співтовариств проявляється також у зниженні рівня внутрішньої консолідації й координації бізнес-процесів на підприємствах різної форми власності. Такі функції управління регіонами, як маркетинг, логістика, організація виробництва, кадрові процеси, і т.п., недостатньо скоординовані, не мають стратегічного плану й породжують зайві витрати.

Основними факторами, що забезпечують переваги в конкуренції територій, ряд авторів виділяють:

- чітку, інституціонально підтримувану стратегію розвитку, яка побудована на ретельному аналізі (SWOT – аналіз);
- розвиток умов або можливостей для підприємницької діяльності підприємств регіону ;
- інфраструктуру, включаючи освіту, охорону здоров'я тощо;
- «флагманські» (пріоритетні) проекти, особливо регіональної, національної й міжнародної важливості;
- модернізацію економічної системи, становлення «сфер і центрів розвитку»;
- розвиток інновацій і підприємництва;
- навчання населення протягом всього життя, отримання економічної і соціальної вигоди від взаємодії з економічними інститутами;
- удосконалення системи соціальної підтримки і захисту населення;
- поліпшення стану навколишнього середовища, особливо якщо необхідно зберегти або залучити додаткові інвестиції;
- маркетинг і створення мережевих структур всередині регіону для стабілізації й розвитку потенційних можливостей;
- участь у міжнародних мережевих структурах.

У даному контексті конкурентоспроможними є території, які забезпечують згуртованість, партнерство і інституціональну гнучкість регіонального співтовариства. У процесі конкуренції і зростаючої глобалізації в цей час регіони змагаються: за капітал, інвестиції, і підприємства; за цільові групи для ринку робочої сили й структуру населення; за інститути (організації), що є важливими для політичного, культурного й соціального життя.

Поряд з традиційними, такими як істотні джерела інвестування в соціальну сферу, на наш погляд, можна розглядати також і добродійну діяльність, а також можливість залучення коштів незалежних фондів розвитку, у тому числі міжнародних. За результатами дослідження причин зацікавленості бізнесменів у корпоративній добродійності можна відзначити наступні:

– представники бізнесу усвідомлюють необхідність соціальної активності компаній, багато хто з них готові вкладати в це додаткові кошти;

– основною метою добродійної діяльності менеджери вважають поліпшення іміджу компанії;

– добродійна діяльність в Україні носить у цілому безсистемний характер: рішення про виділення коштів приймаються на основі особистих симпатій перших керівників компанії, добродійність не погоджується з стратегією компанії;

– через недовіру до некомерційних організацій - посередниками в основному практикується пряма підтримка разових заходів, що не дозволяє створити діючу інфраструктуру ринку соціальних проектів;

– добродійна діяльність в Україні активно розвивається, але її розвиток можливий лише у випадку усвідомлення корпораціями власних вигід від добродійної діяльності й розвитку інституту незалежних благодійних організацій.

Зміна інституціонального середовища України в частині розмежування бюджетних повноважень вимагає прискореного вирішення питань розвитку соціального партнерства на рівні регіонів України, створення ефективної системи договірної регулювання соціально-трудових відносин і вирішення проблем зайнятості.

Серйозною проблемою, що вимагає вирішення в середньостроковій перспективі, є підвищення ефективності служби зайнятості, органи якої повинні стати важливим інструментом перерозподілу робочої сили.

Це особливо важливо в періоди кризових ситуацій. У цьому зв'язку основними напрямками підвищення якості послуг у сфері сприяння зайнятості є:

- удосконалення системи інформування населення про стан ринку праці і можливостях працевлаштування в різних галузях економіки;
- реалізація превентивних заходів сприяння зайнятості громадян, впровадження ефективних механізмів перепрофілювання безробітних громадян;
- удосконалення професійної перепідготовки і підвищення кваліфікації громадян, які шукають роботу;
- розширення номенклатури і розробка стандартів послуг державної служби зайнятості;
- взаємодія з недержавними організаціями у сфері сприяння зайнятості населення.

Однією з найбільш актуальних проблем у формуванні державного управління розвитком регіонів є високий рівень адміністративних бар'єрів для підприємств, які займаються підприємницькою діяльністю. Ці бар'єри можна охарактеризувати як встановлені рішеннями державних органів правила ведення господарської діяльності на ринку, дотримання яких є необхідною умовою ведення цієї діяльності. Причому вони вводять

платежі за проходження бюрократичних процедур, які є обов'язковими для виконання даних правил, які, як правило, не надходять у бюджет.

Найбільш чіткою, є наступне групування адміністративних бар'єрів:

1. при одержанні доступу до ресурсів і прав власності на них (реєстрація підприємства, реєстрація змін у статусі підприємства, його статутних документах, одержання права на оренду приміщення, доступ до кредитів, лізингу устаткування тощо);

2. при одержанні права на здійснення господарської діяльності (ліцензування діяльності, реєстрація товарів, сертифікація товарів і послуг тощо);

3. при поточному здійсненні господарської діяльності (санкції за порушення встановлених правил, узгодження прийнятих рішень із контролюючими організаціями, одержання різних пільг).

Однією з найбільш серйозних перешкод є істотні економічні витрати суспільства. А.А. Аузан справедливо відокремлює економічні втрати суспільства від існування адміністративних бар'єрів ведення господарської діяльності на дві складові частини:

- трансакційні витрати, пов'язані з необхідністю подолання бар'єрів, значна частина яких трансформується у втрати населення за рахунок підвищення роздрібних цін (прямі втрати);

- зниження ефективності використання ресурсів і недовироблення вартості (наявність адміністративних бар'єрів істотно ускладнює вхід у ринок, насамперед для малого й середнього бізнесу, що веде до зниження рівня конкуренції й, відповідно, загальної ефективності економіки - непрямі втрати) [0, с. 123-124].

Будь-які спроби скасувати певні вхідні бар'єри натрапляють на опір зацікавлених груп усередині державного апарату і комерційних структур, що роблять бізнес на «бар'єрах». Крім того, у введенні нових бар'єрів зацікавлені не лише ті, хто отримує ренту безпосередньо з цього бар'єра, але й ті, хто здійснює поточний контроль. Отже, тенденція до розширення бар'єрного регулювання пов'язана не лише з неефективністю існуючих бар'єрів, але й із прямою економічною зацікавленістю певних груп. Зрозуміло, що підприємства і організації, що діють у цій сфері, зацікавлені у розширенні бар'єрів.

Висновки. Таким чином, «бар'єрна» система регулювання самопідтримується, незважаючи на її неефективність і істотні втрати економіки від її наявності. Для того щоб перейти до інших, більш ефективних схем державного управління, необхідно кардинально переглянути нормативну базу та суспільний тиск, який завдає перешкоди на шляху рентоорієнтованої поведінки окремих груп адміністративного та бізнес персоналу.

Використані джерела інформації:

1. Аузан А.А. Институциональная экономика / А.А. Аузан. – М.: «Инфра-М», 2005. – 415с.
2. Безверхнюк Т. М. Європейські стандарти врядування на регіональному рівні :

[монографія] / Т.М. Безверхнюк, С.Є. Саханенко, Е.Х. Топалова / За заг. ред. Т.М. Безверхнюк . – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. – 328 с.

3. Білорусов С.Г. Державне регіональне управління як фактор впливу на формування соціально-економічних передумов розвитку області / С.Білорусов // Прогнозування соціально-економічного розвитку Херсонської області: зб. матеріалів науково-практичної конференції. – Херсон: ХДТУ, 2003. – С. 193 –194.
4. Возна Л.Ю. Основні суперечності та перспективи використання соціально-економічного потенціалу регіонів України / Л.Ю. Возна // Стратегічні пріоритети. - 2009. – № 1(10) .- С. 167-174.
5. Воротін В.Є Модифікація та вдосконалення механізму державного управління соціально-економічним розвитком України: регіональний вимір / В.Є. Воротін // Економіка та держава. – 2010. – № 4.– С.107-110.

Рецензент: Корецький М.Х., д.держ.упр., професор.